

темир жол транспортунун пассажирдик вагондорунда жана күн энергиясы менен жылуулук камсыздоочу системаларда ийгиликтүү колдонулуп жатат.

Көп жылдардан бери илимий жетекчилик кылып, уулуу эмес, температуралык иштөө диапазондору кеңири болгон жаңы жылуулук ташыгычтар, суук ташыгычтар жана антифриздер иштелип чыкты. 2012-жылы болсо И.Рзаков атындагы Кыргыз мамлекеттик техникалык университетинде докторлук диссертацияны коргодум. Жалпысынан, 8 илимий ойлоп табууга Россия Федерациясынын жана Кыргыз Республикасынын патенттерин алдым, анын ичинен 3 ойлоп табуу практикада кеңири колдонулууда.

— **Сизде 8 илимий ойлоп табуу бар экен, алардын эң акыркысы жөнүндө айтып берсеңиз.**

— Менин эң биринчи ойлоп табуум — калий карбонатынын негизиндеги жылуулук ташыгыч. Аны Кыргызстанда чыгаруу мүмкүн болбоду, себеби негизги сырьё (калийдин карбонаты) жок. Ушуга байланыштуу Баткен облусундагы нефелин сиенитинен калий карбонатын алуу максатында долбоор жаздык.

Ал грант менен жүргүзүлгөн илимий иштердин натыйжасында биз нефелин сиенитинен металлдык алюминийди алуунун экологиялык таза, экономикалык жактан эффективдүү жолун ойлоп таптык. Бул изилдөөбүз калий карбонатынан да өтө маанилүү болуп чыкты. Ушул акыркы патентти 2020-жылы алдык.

— **Кандай кызматтарда иштедиңиз, кандай ийгиликтерге жетиштиңиз?**

— 1989-жылдан бери ОшМУда окутуучу, доцент, профессор, факультеттин илимий иштер боюнча орун басары, органикалык эмес химия, жалпы химия жана ХЭК кафедраларынын башчысы, КРдин УИАсынын түштүк бөлүмүндө лаборатория башчысы кызматтарында иштедим.

Мен кафедра башчысы болуп турганда “Химия-экологиялык, криминалистикалык экспертиза” адистиги жаңы ачылды. Кафедра окуу-тарбиялык, илимий-усулдук иштердин жыйынтыгы боюнча бир нече жолу сыйланып, 2008-жылы ОшМУнун 105 кафедрасынын арасында илимий иштер боюнча өткөрүлгөн конкурста I орунду ээлеген.

1996-жылдан 2024-жылга чейин Кыргызстандын Өкмөтүнө караштуу мамлекеттик агентствосу жана Билим берүү жана илим министрлигинин алкагында бир нече чоң илимий долбоорлорго илимий жетекчилик кылдым.

Бул илимий багыттар боюнча алынган жыйынтыктар менен биз Москва, Липецк, Астана, Бишкек, Үрүмчү (Кытай) шаарларында өткөн илимий көргөзмөлөргө, ошондой эле Россия, Түркия, Кытай, Казакстан, Өзбекстан, Тажикстан

мамлекеттериндеги эл аралык илимий конференцияларга активдүү катыштык. Жалпысынан 130га жакын илимий эмгектер жарык көрдү, анын ичинде 8 илимий ойлоп табуу, 1 монография жана 3 окуу куралы бар.

— **Келечекке койгон пландарыңыз кандай?**

— Кыргызстанда акыркы жылдарда илим изилдөө иштеринин практикалык маанисине чоң көңүл бурулуп, жыйынтыктарды өндүрүшкө киргизүү багытында көп иштер жүрүп жатат. Ушуга байланыштуу, биз дагы буга чейин аткарып келген илимий иштерибиздин жыйынтыктарын практикага киргизүү боюнча иштерди баштадык.

Лабораторияда алынган жыйынтыктарды практикада колдонуу учурунда ар түрдүү көйгөйлөр жана илимий маселелер жаралат. Бул маселелерди чечүү максатында кошумча изилдөөлөрдү жүргүзүү керек. Кыскасын айтканда, жогоруда аталган илимий багыттар жана долбоорлордун темалары боюнча мындан ары дагы дипломдук, магистрдик жана кандидаттык диссертациялар үзгүлтүксүз аткарыла бермекчи.

— **45 жылдык илимий-педагогикалык тажрыйбаңыздын негизинде студенттерге айтчу 3 кеңешиңиз?**

— Учурда ОшМУнун жетекчилиги билим берүүнүн жана илимий изилдөөлөрдүн

сапатына жакшы көңүл буруп жатат. Биздин химия жана химиялык технология кафедрасынын базасында илимий лаборатория ачылып, бардык шарттар түзүлдү. Бирок, тилекке каршы, азыр илимге кызыккан жаштар өтө аз. Алар негедир химиялык тажрыйбаларды аткаргылыры келбейт. Ушуга байланыштуу үч негизги кеңешим:

1. Илимге кызыккыла! Илимсиз коомдо өнүгүү жок. Илим жасоо чыдамкайлыкты, ак эмгекти жана туруктуулукту талап кылат.

2. Азыркы мүмкүнчүлүктөрдү пайдалангыла! Азыр илим жасоо үчүн шарттар жакшы. Мурда биз адабияттык талдоо же патенттик издөө үчүн Москвага барып, көп каражат жана убакыт жумшачу элек. Азыр болсо, мунун баарын башка жактарга барбай, интернет аркылуу эле жасаса болот.

3. Старттаптарга, илимий иштерге активдүү катышкыла! ОшМУда студенттер үчүн уюштурулуп жаткан старттаптарга жана кафедралардын илим-изилдөө иштерине активдүү катышууңар зарыл. Бул – ар тараптан өнүгүүгө жана кесипкөй адис болууга чоң мүмкүнчүлүк берет.

Маектөшкөн: Таттыбүбү Гуламова